

TRIPLA ALIANȚĂ, ROMÂNIA ȘI RELAȚIA CU RUSIA ȚARISTĂ (1883-1900)

Ștefan-Cristian Florescu*

Rezumat: *Acest articol analizează evoluția relațiilor româno-ruse în perioada 1883-1878. După încheierea Congresului de la Berlin, România își dorea afirmarea în cadrul Marilor Puteri cât și consolidarea independenței. Într-o perioadă dificilă din punct de vedere al intereselor prezente în spațiul european, unde atât interesele ruse cât și cele austro-ungare doreau să se impună, România avea să găsească în spatele scutului oferit de către Puterile Centrale avantajele politice și economice oferite de către statul de membru în cadrul Triplei Alianțe. Adoptând o poziție moderată și după aderarea la Tripla Alianță și în același timp moderând conferința de pace pentru încheierea războiului dintre sârbi și bulgari, România a demonstrat Europei faptul că Regatul român era singurul stat consolidat din zona Balcanilor ce putea menține pacea și ordinea în zonă. Îmbunătățirea relațiilor cu Rusia aveau să devină din ce în ce mai bune, odată cu trecerea timpului iar acest lucru a devenit vizibil odată cu vizita Regelui în capitala țărilor.*

Abstract: *This article analyzes the evolution of Romanian-Russian relations between 1883-1878. After the end of the Berlin Congress, Romania wanted to assert itself within the Great Powers as well as to consolidate independence. In a difficult period in terms of interests in the European space, where both Russian and Austro-Hungarian interests wanted to impose themselves, Romania would find, behind the shield offered by the Central Powers, the political and economic advantages offered by the Member State in the Triple Alliance. Adopting a moderate position after joining the Triple Alliance and at the same time moderating the peace conference to end the war between Serbs and Bulgarians, Romania demonstrated to Europe that the Romanian Kingdom was the only consolidated state in the Balkans that could maintain peace and order in the area. The improvement of relations with Russia would become better and better as time passed and this became visible with the King's visit to the capital of the countries.*

Cuvinte-cheie: *România, Rusia, Puterile Centrale, Tripla Alianță, Relații Internaționale.*

Key-words: *Romania, Russia, Central Powers, Triple Alliance, International Relations.*

Chiar dacă România și-a câștigat independența, în urma războiului dintre Imperiul Rus și Imperiul Otoman, dintre anii 1877-1878, război în care armata română a luptat alături de armata țaristă, deși nu se stipulase acest fapt în convenția cu Rusia (1877)¹, relațiile ruso-române au intrat într-o perioadă tensionată, imediat după încheierea campaniei din Balcani (1878).² Pe lângă neîncrederea asupra politicii duse de către vecinul de la Est cu privire la menținerea status-quo-ului în regiunea Balcanilor, un alt factor ce a dus la tensionarea relațiilor dintre cele două țări a fost preluarea celor trei județe din sudul Basarabiei de către Rusia, problema delimitării frontierei de la sudul Dobrogei, dar și intrarea Bulgariei sub protectorat rusesc, după finalizarea lucrărilor Congresului de la Berlin (iulie 1878). Poziția în care au fost puși oficialii români în cadrul Congresului de la Berlin (iunie-iulie 1878)³, a convins personalitățile politice, cât și pe domnitorul Carol, că integrarea României în cadrul unor alianțe le va facilita promovarea intereselor țării cât și forța necesară de a rezista în fața presiunilor externe, mai ales că, în urma cuceririi independenței de

*Doctorand, Universitatea din Craiova, e-mail: florescu.cristian10@yahoo.com.

¹ Convenție ce garanta trecerea trupelor țariste pe teritoriul României, cu obligația Rusiei de a respecta drepturile politice și integritatea României; Ionașcu et al., 1971, p. 399.

² La data de 19 februarie/3 martie 1878 este semnat Tratatul de pace de la San Stefano, între Imperiul Otoman și Rusia, fără ca oficialii români să fie prezenți și fără a avea cunoștință de conținutul documentului. A se vedea Damean, Oncescu, 2015, p. 206.

³ În timpul desfășurării ședințelor Congresului de la Berlin, primirea delegației române la discuții era pusă sub semnul întrebării de către Marile Puteri. Delegația românească a fost totuși susținută de către reprezentantul Angliei, marchizul Salisbury, iar audierea lui Mihail Kogălniceanu și Ion C. Brătianu a avut loc la data de 19 iunie/ 1 iulie 1878. A se vedea detalii la Damean, 2011, pp. 69-71.

stat a țării „*nicio putere nu mai avea dreptul de a interveni în afacerile interne ale țării noastre și nici să-i impună sau să-i controleze relațiile externe*”⁴.

După războiul de independență (1877-1878) și implicit după finalizarea lucrărilor Congresului de la Berlin (1878), politica externă a României „*a urmat calea statului european mic*”⁵, dorindu-și afirmarea în cadrul Marilor Puteri cât și o consolidare a independenței de stat. O astfel de convingere putea fi pusă în practică adoptând o poziție de neutralitate sau prin încheierea unei alianțe cu o mare putere, care să îi asigure stabilitate. În cadrul politic european, după încheierea lucrărilor Congresului de la Berlin, cancelarul Germaniei a devenit fără drept de apel liberul arbitru al problemelor ce se iscau în Europa, „*iar în orice problemă importantă se cerea concursul puternicului Imperiu german*”⁶.

Perioada de pace europeană de după Congresul de la Berlin a coincis cu o perioadă de reșezare a sistemului relațiilor internaționale de pe continentul european. În cadrul acestui sistem, atât România cât și statele din sud-estul Europei au rămas „*obiectul expansiunii marilor puteri europene*”⁷, în special al Rusiei, Austro-Ungariei și Germaniei.

La câțiva ani de la Tratatul de la Berlin, marile puteri au pus în discuție chestiunea prelungirii mandatului Comisiei Europene a Dunării (C.E.D.), pe fondul împotrivirii Rusiei și Austro-Ungariei. Imperiul țarist considera că C.E.D. îi bloca intențiile de a stăpâni în exclusivitate gurile Dunării, iar brațul Chilia era împărțit cu România. Austro-Ungaria dorea să-și aroge în exclusivitate, în dauna țărilor riverane, cu mai multă îndreptățire, întrucât erau situate chiar pe porțiunea respectivă a Dunării - Bulgaria, România, Serbia -, rolul preponderent între Turnu Severin și Marea Neagră. În aceste împrejurări la 27 ianuarie/8 februarie 1883 s-a deschis la Londra, Conferința marilor puteri pentru prelungirea duratei de activitate a C.E.D, pe care diplomația țaristă o considera organismul internațional care-i blocase intențiile de a stăpâni în exclusivitate gurile Dunării⁸.

În ședința din 30 ianuarie/10 februarie 1883 la propunerea Germaniei, Italia alături de celelalte mari puteri, a votat contra dreptului României de a fi reprezentată cu vot deliberativ, delegatul României Ion Ghica fiind doar consultat⁹. Însă, Ion Ghica a declinat această „*ofertă*”, declarând neobligatorii pentru România hotărârile ce vor fi luate fără participarea ei¹⁰.

Marile puteri și-au făcut reciproc concesii, semnând la 10 martie 1883 *Tratatul de la Londra*, prin care competențele C.E.D. se prelungeau pe 21 de ani (1883-1904) și apoi automat din trei în trei ani¹¹, începând cu 24 aprilie 1883. Stipulațiile tratatului de la Londra aveau să încalce grav suveranitatea României. Articolul 1 prevedea extinderea jurisdicției C.E.D. până la Brăila¹². Articolele 3-6 favorizau interesele Rusiei la brațul Chilia. Articolul 7 aproba Regulamentul de navigație și poliție fluvială, elaborat la 2 iunie 1882 de către C.E.D.¹³, România continuând să-și exercite activitatea de supraveghere și poliție pe partea Dunării cuprinsă între Porțile de Fier - Brăila¹⁴. Dar acum, în această porțiune, se vedea bătălia României pentru păstrarea suveranității ei și, cum nu erau fixate măsuri coercitive pentru respectarea prevederilor de la Londra, statul român și-a exercitat practic deplina autoritate în apele sale teritoriale de la Turnu Severin până la Galați¹⁵.

⁴ *Istoria României*, vol. IV, 1964, p. 638.

⁵ Vesa, 1975, p. 7.

⁶ Ciachir, 1996, p. 120.

⁷ Căzan, Rădulescu-Zoner, 1979, p. 5.

⁸ Ministerul Afacerilor Externe, Institutul Diplomatic Român, 2006, p. XXVII; Ciachir, 1998, p. 294.

⁹ Ministerul Afacerilor Externe, Institutul Diplomatic Român, 2006, p. 97.

¹⁰ Ministerul Afacerilor Externe, Institutul Diplomatic Român, 2006, pp. 99-100.

¹¹ Ministerul Afacerilor Externe, Institutul Diplomatic Român, 2006, pp. 153-156.

¹² Brătescu, 2011, p. 39.

¹³ Rădulescu-Zoner, 1971, p. 152.

¹⁴ Rădulescu-Zoner, 1982, p. 88; Ministerul Afacerilor Externe, Institutul Diplomatic Român, 2006, p. 156.

¹⁵ Ciachir, Bercan, 1998, pp. 406-407; Ciachir, 1996, p. 294; Oncescu, Stanciu, 2009, p. 119.

După mai bine de trei ani, în care România s-a aflat în momente tensionate pe plan internațional, în urma situațiilor neplăcute în cadrul Chestiunii Dunării, realizarea unei alianțe nu era foarte la îndemână. Cum statele din sud-estul Europei aveau interese comune cu ale României, Regele Carol I avea doar alternativa unei alianțe cu una dintre Marile Puteri. Chiar dacă în rândul opiniei publice românești, Franța era văzută ca favorită pentru stabilirea unei alianțe, atitudinea acesteia în cadrul Congresului de la Berlin față de România, a dus la reanalizarea situației, un motiv în plus fiind dat și de izolarea diplomatică a acesteia. Rusia, pe de altă parte, era privită ca un inamic „și deci un candidat foarte puțin probabil pentru o alianță”¹⁶.

Alinierea politicii externe a României alături de cea a Germaniei și a Imperiului Austro-Ungar reprezenta totuși o contradicție, existența a unui număr de aproximativ trei milioane de români ce se aflau între granițele Austro-Ungariei. Urmărind stoparea dezvoltării a unei influențe ruse din ce în ce mai puternică atât în România cât și în Peninsula Balcanică, Germania, a sprijinit Austro-Ungaria, fără a scoate din ecuație interesul propriu. Într-o perioadă în care sud-estul european reprezenta tabla de șah, unde interesul austro-ungar avea ca oponent interesul Imperiului Țarist, România avea să aleagă adăpostul scutului oferit de către Puterile Centrale. Avantajele pe care le căutau cercurile politice responsabile din România, politice și economice, au fost găsite în cadrul Triplei Alianțe¹⁷ dintre Germania, Austro-Ungaria și Italia. O alianță cu Puterile Centrale îi oferea României „garanții de siguranță și, totodată, posibilitatea de a se concentra asupra dezvoltării economice, sociale și instituționale”¹⁸.

Fiind ce mai mare forță militară la acel moment și luând în considerare legăturile dinastiei de Hohenzollern-Sigmaringen cu Germania, aceasta a reprezentat fără îndoială punctul principal de atracție din cadrul Triplei Alianțe¹⁹.

Având în vedere atitudinea diplomației de la Viena în Chestiunea Dunării, o posibilitate a unei alianțe cu Imperiul Austro-Ungar a stârnit nemulțumiri, însă „de la Berlin se precizase clar că orice alianță a României cu Germania trebuie să treacă pe la Viena”²⁰. Prin vizitele întreprinse de către Carol I la Berlin în luna august 1883, cât și de către Ion C. Brătianu la Viena în luna septembrie a aceluiași an, au fost puse bazele aderării țării la Tripla Alianță²¹. Iar în opinia lui I.C. Brătianu, pe care a exprimat-o într-un discurs la începutul lunii octombrie, nu trebuia „pierdut din vedere faptul că guvernul român era guvernul unui mic stat, iar statele mici nu pot face politică europeană; ele nu creează evenimentele, nu pot să le provoace, nici să le anuleze sau să le întârzie. Evenimentele ne parvin, create de marile puteri și ne sunt impuse. De aceea politica noastră ne e impusă”²².

Pentru Austro-Ungaria, o alianță cu România reprezenta îngrădirea influenței rusești, dar și faptul că gurile Dunării erau sub stăpânirea unui prieten²³.

Aderarea României la Tripla Alianță s-a concretizat la data de 30 octombrie 1883, moment în care din partea României, D.A. Sturdza a semnat tratatul bilateral cu Austro-Ungaria, acesta având caracter defensiv, iar conform articolului 2²⁴, „Austro-Ungaria se obliga să-i ofere sprijin și

¹⁶ Bărbulescu et al., 1998, p. 412.

¹⁷ În luna Mai 1882 a fost semnat tratatul de alianță între Germania, Austro-Ungaria și Italia și conform acestuia cele trei țări se angajau la apărarea celorlalte prin acordarea ajutorului militar, în cazul în care una din celelalte puteri semnatare s-ar afla în război. Cele trei țări se angajau să se sprijine atât pe plan economic cât și politic. Pentru a se stabili clar faptul că alianța era constituită împotriva Franței și Rusiei, o săptămână mai târziu a fost semnată o declarație prin care se arăta clar, că alianța nu era împotriva Marii Britanii (Căzan, Rădulescu-Zoner, 1979, pp. 28-29.)

¹⁸ Oncescu, 2011, p. 92.

¹⁹ Damean, Oncescu, 2015, p. 232.

²⁰ Damean, Oncescu, 2015, p. 233.

²¹ Cristescu, 2007, pp. 49-54.

²² Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale, București, *Colecția Microfilme Franța*, Rola 49, cadrul 252.

²³ Căzan, Rădulescu-Zoner, 1979, p. 114.

²⁴ Oncescu, 2011, p. 507.

asistență”²⁵, iar noii aliați „*au promis să nu se alăture unei alte alianțe îndreptate împotriva unuia dintre ei*”²⁶. Printr-un acord separat, în aceeași zi, a aderat la proiect și Germania. Pentru a nu reprezenta o provocare la adresa Imperiului Rus și a nu declanșa proteste ale oamenilor politici cât și a opiniei publice, care la acea vreme își manifestau interesul față de Franța, acordul nu a fost ratificat de către parlament, acesta fiind menținut secret la insistența Regelui Carol și a lui I.C Brătianu.

Tratatul de alianță a reprezentat ieșirea țării din izolarea în care se afla pe plan internațional și a reprezentat piatra de temelie a politicii externe practicate de București până la izbucnirea primului război mondial, având totodată garanția Marilor Puteri în acordarea ajutorului în cazul unui atac din partea vecinului estic, chiar dacă Rusia nu era numită explicit ca și inamic în cadrul textului tratatului. Pentru Carol I, anul 1883 a reprezentat unul dintre decisivii ani ai domniei lui deoarece în acest an, Regele, a pus bazele „*orientării externe a României în următoarele trei decenii*”²⁷.

„*Prin aderarea României la acest tratat Germania și Austro-Ungaria aveau posibilitatea să controleze cursul inferior al Dunării, precum și gurile fluviului*”²⁸ prin simpla poziționare geografică a țării noastre, care se afla între Rusia și Bulgaria, acest lucru reprezentând o necesitate politică.

În plan internațional, anul 1885, aducea la masa discuțiilor concertului european, situația din zona balcanică (conflictul dintre Bulgaria și Turcia), Bulgaria dorindu-și obținerea independenței, la fel cum făcuse și România în cadrul reuniunii de la Berlin. La fel ca în cazul țării noastre, pentru Bulgaria, Congresul de la Berlin „*a ținut cont prea puțin de interesele și aspirațiile popoarelor din zonă și a lăsat numeroase probleme nerezolvate*”²⁹. Bulgaria „*era organizată ca principat autonom sub suzeranitate otomană, iar în Rumelia Orientală exista un guvernator creștin numit de Imperiul Otoman*”³⁰.

În august 1885, granița de sud a Dobrogei, mai ales zona Silistra, s-a transformat într-un punct de maximă tensiune în relațiile balcanice. Fără avertisment prealabil, autoritățile bulgare au ocupat Arab-Tabia, instalând aici un pichet și un punct de vamă, iar la cererea guvernului român, de retragere și restabilire a bunelor relații, bulgarii au răspuns cu o altă provocare, anexând și o porțiune strategică între Ostrov și Silistra, în apropierea pichetului românesc³¹.

Întrucât protestele diplomatice s-au dovedit ineficiente, România a amenințat cu folosirea forței. Astfel, la 22 august/3 septembrie 1885, subunitatea română de grăniceri din zonă a primit ordin să ia în stăpânire Arab-Tabia, „*limitându-se strict la teritoriul românesc*”. Bulgarii au părăsit punctele ocupate și zona. Rusia s-a dovedit însă și acum principala instigatoare a conflictului. Pe un ton imperativ, țarul a cerut principelui Alexandru Battenberg „*să fie menținute drepturile bulgarilor asupra împrejurimilor Silistrei și a fortificațiilor Arab-Tabiei*”, solicitând în acest scop punerea armatei bulgare pe picior de război, apelându-se chiar la rezerviști³².

Cabinetul țarist pusese la punct un plan după care trupele bulgare urmau să fie sprijinite îndeaproape de regimente rusești, chemate „la cererea” principelui bulgar, pentru ca Rusia „*să se sustragă observațiilor puterilor străine*”. Dacă România ar fi refuzat să cedeze, urma deschiderea imediată a unui „conflict armat”, se arăta în instrucțiunile din 31 august 1885 ale directorului Departamentului asiatic al Ministerului Afacerilor Străine al Rusiei către consulul general rus de la Rusciuk. Populația din Rumelia Orientală era antrenată și ea în conflict prin „proclamații”, pentru a-

²⁵ Damean, Oncescu, 2015, p. 234.

²⁶ Bărbulescu et al., 1998, p. 413.

²⁷ Cristescu, 2007, p. 43.

²⁸ Ciachir, 1996, p. 125.

²⁹ Cain, 2021, p. 54.

³⁰ Ceobanu, 2017, p. 128.

³¹ Bușă, 2007, p. 67.

³² Bușă, 2000, pp. 738-739.

i ajuta „cu arme și voluntari” pe frații lor în lupta împotriva „dușmanului comun”, care se înțelege, era România. Deși trupele ruse ar fi sprijinit pe bulgari, guvernul imperial păstra în principiu „o neutralitate strictă”, pentru a îndepărta posibilitatea unei intervenții a vreunei puteri străine. În planurile ruse se prevedea, în cazul unei victorii bulgare, obligarea guvernului român la plata unor daune de război, fie printr-o contribuție bănească, fie prin abandonarea unei părți din teritoriu, „fie chiar prin ambele mijloace”³³. Intențiile perfide ale Rusiei față de România și chiar față de Balcani, crezându-se pe deplin stăpânitoare în Principatul autonom al Bulgariei, aveau să fie însă spulberate de desfășurarea altor evenimente.

La data de 6/18 septembrie 1885, guvernatorul general al orașului Filipopoli, Gavril Pașa, a fost informat că serviciile sale, din postura de guvernator al Rumeliei Orientale, numit de către Imperiul Otoman nu mai sunt necesare, în urma revoltei urmând ca Bulgaria să se unească cu provincia³⁴.

În ciuda faptului că mișcarea de unificare a celor două Bulgarii, reprezenta o încălcare gravă a tratatului de la Berlin, împins de presiunea sentimentului naționalist care se intensificase în principal, principele Alexandru I de Battenberg a preluat conducerea mișcării unioniste. Conducătorii imperiului rus au fost luați prin surprindere de către evenimentele petrecute la sudul Dunării, N. Giers fiind în vacanță iar țarul, Alexandru al III-lea, aflându-se în Danemarca³⁵. Urmare a revoluției din luna septembrie, oficialii ruși din cadrul armatei bulgare au fost retrași de către țară³⁶.

Văzându-se „între cele două Rusii”³⁷, România își urmărea propriul interes, acela de a nu își vedea teritoriul transformat într-un teatru al operațiunilor militare orchestrate de Rusia sau alte mari puteri. Având relații amiabile cu vecinii de la sudul Dunării, la momentul izbucnirii conflictului, poziția guvernului a fost una de expectativă, mai târziu dezvoltându-se într-o poziție clară de neutralitate. Referitor la poziția adoptată, Carol I menționa, într-o scrisoare către Maria de Flandra în luna octombrie, faptul că „noi lăsăm evenimentele să-și urmeze cursul și în niciun caz nu vom turna caz pe foc. De aceea Europa ne este recunoscătoare pentru atitudinea noastră”³⁸.

În luna noiembrie 1885, Marile Puteri au ținut o conferință la Constantinopol pentru a lua în considerare această încălcare a tratatului de la Berlin, unde Rusia a cerut ca unirea Bulgariei să nu fie luată în considerare și anulată, sugestie la care Anglia s-a opus.

Unirea celor două state *bulgare* (Bulgaria autonomă și Rumelia Orientală) a zdruncinat balanța de putere din zona Balcanilor, iar Milan al Serbiei nu ar fi putut fi de acord cu acest lucru fără a obține compensații³⁹.

Încercările Puterilor Centrale de a restabili pacea în zonă și de a ține sub control criza bulgară au fost sortite eșecului, astfel că la data de 14 noiembrie 1885, teritoriul bulgar este invadat de către Serbia⁴⁰. „Acest act agresiv s-a făcut cu consimțământul Austro-Ungariei, care avea prilejul să-și arate bunele oficii față de aliata sa.”⁴¹

Având superioritate din punct de vedere militar și profitând de „rechemarea ofițerilor ruși din armata Bulgariei”⁴², Serbia dădea impresia că va înfrânge armata bulgară, însă după bătălia de la Slivnița, ofensiva bulgară a fost stopată de intervenția diplomatică a Austro-Ungariei⁴³.

³³ Bușă, 2007 pp. 68-69.

³⁴ Marriott, 1917, p. 313.

³⁵ Ceobanu, 2017, p. 128.

³⁶ Patrick, 2010, p. 80.

³⁷ Ministerul Afacerilor Externe, Institutul Diplomatic Român, 2010, p. X.

³⁸ Ministerul Afacerilor Externe, Institutul Diplomatic Român, 2010, p. XIII; Vezi pe larg, Cristescu, 2005, p. 201.

³⁹ Jelavich, 1983, p. 371.

⁴⁰ Datorită faptului că la finalitatea lucrărilor așa zisei Conferințe a Ambasadorilor nu se anunțau sancțiuni, Milan a folosit ca pretext atacarea posturilor sârbești de către statul bulgar. A se vedea Catană, 2012, p. 89.

⁴¹ Căzan, Rădulescu-Zoner, 1979, p. 133.

⁴² Ceobanu, 2017, p. 133.

Invadarea Bulgariei de către Serbia a avut o contribuție enormă în reușita unificării celor două Bulgarii și acest lucru a scos în evidență faptul că rezultatul ce se dorea în urma conferinței de la Constantinopol nu putea fi atins. La data de 30 decembrie 1885/11 ianuarie 1886, reprezentanții marilor puteri au adresat guvernului sârb o notă colectivă, la recomandarea Rusiei, prin care solicitau demobilizarea generală și căutarea unei soluții pașnice pentru a pune capăt conflictului⁴⁴.

În aceeași zi, ministrul României la Belgrad, Emil Ghica, trimitea către ministrul român al afacerilor externe o notă informativă în care menționa faptul că Serbia este de acord cu propunerea Rusiei, referitor la încetarea conflictului și că este de acord ca negocierile să se desfășoare la București⁴⁵.

Atât Serbia cât și Bulgaria au căzut de comun acord ca negocierile de pace să aibă loc la București, astfel că în luna februarie a anului 1886, au fost deschise lucrările conferinței ce au avut loc în sediul Ministerului de Finanțe⁴⁶.

Alegerea Capitalei României ca loc de desfășurare a lucrărilor conferinței de pace pentru încheierea războiului sârbo-bulgar, a fost rezultatul poziției moderate pe care a avut-o guvernul român vis-a-vis de conflictul de la sud de Dunăre, care „a dat dovadă de mult calm și tact și dorea ca acest conflict să fie cât mai repede aplanat”⁴⁷, acest lucru reprezenta „prestigiul la care ajunsese regatul român care demonstrase Europei că dintre toate statele balcanice este singurul stat consolidat ce poate servi ca bază pentru menținerea păcii și ordinii în zonă”⁴⁸.

La data de 19 februarie/3 martie 1886 negocierile de la București au luat sfârșit, iar tratatul semnat în capitala României „conținea un singur articol: restabilirea păcii dintre Serbia și Bulgaria”⁴⁹.

În urma realizării unirii, vecinul României de la sud de Dunăre, a fost transformat în câmpul de luptă pentru obținerea influenței între Rusia țaristă și Austro-Ungaria⁵⁰.

Pentru România semnarea tratatului de încheiere a conflictului sârbo-bulgar (1886) a însemnat recunoașterea statutului internațional pe care statul român îl dobândise în urma cuceririi independenței sale⁵¹.

Semnarea Tratatului de Pace de la București și a Acordului de la Thopane⁵² nu a însemnat și rezolvarea crizei Balcanice. Situația principelui Alexandru de Battenberg nu era deloc ușoară⁵³, administrația de la Petersburg fiind în continuare nemulțumită de acesta. Dorind să iese din izolarea pe plan extern produsă de către Rusia, Alexandru de Battenberg a efectuat o vizită la București, la începutul lunii iunie 1886, unde a fost primit de către Regele Carol I⁵⁴. În cadrul discuțiilor purtate, principele bulgar i-ar fi sugerat regelui României, crearea unei „confederații româno-bulgară”⁵⁵ care să aibă o politică externă proprie și prin care să stopeze influența Rusiei în Balcani⁵⁶.

⁴³ Datorită sprijinului acordat de către milițiile rumeliote, armata bulgară a mutat teatrul de război pe teritoriul Serbiei ceea ce a dus la amenințarea din partea Austro-Ungariei cu sprijinul acordat Serbiei (Catană, 2012, p. 90).

⁴⁴ Ministerul Afacerilor Externe, Institutul Diplomatic Român, 2014, p. 3.

⁴⁵ Ministerul Afacerilor Externe, Institutul Diplomatic Român, 2014, p. 4.

⁴⁶ Dinu, Ceobanu, 2013, p. 138.

⁴⁷ Ciachir, 1996, p. 127.

⁴⁸ Cristescu, 2007, p. 76.

⁴⁹ Ceobanu, 2017, p. 134.

⁵⁰ Moisuc, Calafeteanu, 1979, p. 124.

⁵¹ Catană, 2012, p. 106.

⁵² Prin semnarea Acordului de la Thopane la finele lunii martie 1886, Imperiul Otoman îi conferea funcția de guvernator general al Rumeliei Orientale, fără însă a-i preciza numele. Vezi Ceobanu, 2017, p. 134.

⁵³ În urma unificării Bulgariei principelui Bulgar i-au fost retrase decorațiile ruse și calitatea de ofițer al armatei țariste. Vezi Căzan, Rădulescu-Zoner, 1979, p. 133.

⁵⁴ Căzan, Rădulescu-Zoner, 1979, p. 133.

⁵⁵ Ceobanu, 2017, p. 135.

⁵⁶ Căzan, Rădulescu-Zoner, 1979, pp. 133-134.

În urma discuției Carol I l-a sfătuit pe conducătorul bulgar „să accepte lupta fără teamă, căci ar trebui să se știe până la urmă cine este stăpân în Bulgaria”⁵⁷ și a refuzat oferta acestuia fiind convins că Rusia nu ar fi acceptat materializarea acestui lucru.

În luna august a anului 1886, printr-o lovitură de stat organizată de către ofițeri filoruși din armata bulgară, principele Battenberg a fost obligat să părăsească tronul Bulgariei și să părăsească țară. În urma abdicării, puterea a fost preluată de către un guvern condus de Stambulov⁵⁸ care era „un adversar al amestecului Rusiei în Bulgaria”⁵⁹.

Nemulțumit de cele întâmplate în Bulgaria, cabinetul de la Petersburg s-a implicat direct în afacerile interne ale Sofiei, astfel că generalul Kaulbars a fost trimis în capitala Bulgariei pentru a prezenta cererile cabinetului rus în vederea restabilirii relațiilor dintre cele două țări⁶⁰. În urma ruperii relațiilor ruso-bulgare de către guvernul condus de Stambulov, la finele anului 1886, la sugestia Austro-Ungariei a fost adus pe tronul Bulgariei Ferdinand de Saxa-Coburg⁶¹. De altfel, Rusia a încercat să intervină la Poartă, dar puterile occidentale i-au sfătuit pe turci să nu întreprindă vreo acțiune contra. Anglia și Austro-Ungaria au amenințat Rusia cu război în cazul unei intervenții⁶².

Sprijinul oferit de către cabinetul diplomatic de la București în favoarea lui Ferdinand de Saxa-Coburg pentru preluarea tronului bulgar au alimentat disensiunile dintre relațiile româno-ruse, iar în același timp cu scăderea influenței ruse în zona balcanilor, în capitala României încă exista temerea de o intervenție a Rusiei asupra țării. La începutul anului 1887 pericolul unei noi confruntări în Europa se întrezărea la orizont și acesta părea că de data aceasta va răsări din apusul continentului. Zvonurile precum că Germania lui Bismarck se considera îndreptățit să atace Franța coroborate cu mobilizarea armatei germane erau din ce în ce mai pertinente⁶³. Contrar „crizei intervenite la nivelul relațiilor franco-germane”⁶⁴, relațiile româno-ruse de la începutul anului 1887 se regăseau într-o oarecare normalitate, la acest lucru contribuind și atitudinea României față de conflictul de la sud de Dunăre⁶⁵.

Rusia a fost profund marcată de eșecul ei în Bulgaria și de creșterea influenței României în regiune. La 20 mai/1 iunie 1887, Mihail Alexandrovici Hitrovo, ministru plenipotențiar al imperiului țarist în România în perioada 1886-1891⁶⁶ atrăgea atenția premierului I.C. Brătianu asupra eventualității intervenției trupelor ruse în Bulgaria prin România. La 20 mai/1 august 1887, noul principe bulgar era primit, în drum spre Viena, cu onoruri oficiale, de către autoritățile române la Turnu Severin. Rusia nu s-a împăcat cu eliminarea fostului principe Battenberg, pe care la un moment dat chiar ea îl renegase.

Între 1887-1890 a existat o încordare în relațiile dintre marile puteri. Germania se străduia tot timpul să „neutralizeze” Franța și chiar să-i minimalizeze autoritatea atât în Europa, cât și în zonele coloniale unde interesele coloniale germano-franceze se ciocneau în obținerea de profituri comerciale și teritoriale. La 5 ani de la înființarea Triplei Alianțe, tratatul a fost reînnoit. În același timp, Germania a încheiat cu Anglia și Italia acorduri privind „status-quo”-ul în mările Mediterană, Adriatică, Egee și Neagră. Bismarck, datorită abilității sale diplomatice, mai reușește încheierea unui

⁵⁷ Cristescu, 2010, p. 137.

⁵⁸ Ceobanu, 2017, p. 135.

⁵⁹ Căzan, Rădulescu-Zoner, 1979, p. 134.

⁶⁰ Ceobanu, 2017, p. 136.

⁶¹ Moisuc, Calafeteanu, 1979, p. 124.

⁶² Babeș, Calafeteanu, 1986, p. 144; Prodan, 1997, p. 206.

⁶³ Căzan, Rădulescu-Zoner, 1979, p. 135.

⁶⁴ Damean, Oncescu, 2015, p. 236.

⁶⁵ Ceobanu, 2017, p. 141.

⁶⁶ Relațiile diplomatice româno-ruse din această perioadă au fost deosebit de tensionate, ca urmare a venimentelor din 14/26 martie 1888, de la Palatul Regal, când secretarul legației ruse Lermontov a fost rănit, precum și din cauza arestării și expulzării din România în 1888-1889 a unor „supuși ruși, de profesiune iconari și juganari”. (A se vedea Ceobanu, 2001, pp. 153-154).

„tratat de reasigurare”, pe 3 ani, cu Rusia. Era reînnoirea „Alianței celor trei împărați”, îndreptat practic împotriva monarhiei austro-ungare și republicii franceze. În unele puncte, el venea în contradicție cu obligațiile Germaniei în cadrul Triplei Alianțe. Tratatul asigura mari avantaje Rusiei în Balcani și în zona Strâmtoarelor dintre Marea Neagră și Mediterana⁶⁷.

În anul 1890, din cauza sănătății tot mai precare, cancelarul Bismark avea să se retragă din viața politică, acest fapt schimbând obiectivele politicii externe germane. Noul cancelar, von Caprivi, a refuzat în 1891 prelungirea „Tratatului de reasigurare” și a căutat să boicoteze economico-financiar Rusia. În aceste condiții avea să se producă apropierea dintre Franța și Rusia⁶⁸. Strângerea relațiilor dintre cele două țări a ajuns de la vizite reciproce: a țării în mai 1891 la Expoziția franceză de la Moscova, a escadrei amiralului francez Gervois la 22 iulie 1891 la Kronstadt, până la negocierea și ratificarea unei convenții militare ruso-franceze, între 1892 și 1894. Este interesant numărul de militari cu care se angajau cele două state în cazul unui război cu Germania sau cu alte forțe ale Triplei Alianțe: cca. 1.000.000 pentru Franța și până la 800.000 pentru Rusia⁶⁹. Aici își are originea cel de-al doilea bloc politico-militar. Disputele pentru reîmpărțirea zonelor de influență, pentru colonii, dintre marile puteri la sfârșitul secolului al XIX-lea, au determinat și schimbări în cadrul partenerilor Germaniei contra Rusiei, între care Anglia și Italia. Anglia, având interese în Extremul Orient (Japonia), nu mai găsea necesară o înțelegere cu Germania. Rusia însă, care avea de asemenea interese în spațiul japonez, a căutat să tempereze intențiile engleze.

După încheierea alianței dintre Rusia și Franța, în cadrul alianței puterilor centrale importanța României a crescut și datorită faptului că țara noastră acoperea flancul sudic al frontului germano-austro-rus⁷⁰. În luna iulie a anului 1892, la Sinaia, prin semnătura lui Alexandru Lahovary și a contelui Goluchowski a fost înnoit tratatul de alianță dintre România și Austro-Ungaria⁷¹. În aceeași lună, tratatul, a fost ratificat de către Francisc Joseph, împăratul Austro-Ungariei, urmând ca la începutul lunii august aceluiași an acesta să fie ratificat și de regele României⁷². Odată cu semnarea actului de aderare al Germaniei în luna noiembrie, cât și ratificarea aderării Italiei la tratatul de alianță secret în luna decembrie, pentru România se încheia o perioadă dificilă de tratative cu puterile centrale pentru înnoirea înțelegerilor⁷³.

În următorii ani relațiile româno-ruse aveau să se îmbunătățească, iar după căsătoria prințului moștenitor, Ferdinand, acestea erau chiar mulțumitoare⁷⁴ și odată cu urcarea pe tron al noului țar, Nicolae al II-lea, regele Carol „era convins că, în primii ani, nu se vor produce mutații spectaculoase”⁷⁵.

Ameliorarea relațiilor cu Rusia a devenit perceptibilă odată cu vizita regelui României în capitala țării în luna iulie 1898⁷⁶, acest lucru confirmând „dorința românilor de a trăi în pace cu vecinul de la răsărit”⁷⁷, chiar dacă societatea „românească și liderii săi politici resimțeau încă pierderea celor trei județe din sudul Basarabiei.”⁷⁸.

⁶⁷ Ciachir, Bercan, 1986, pp. 414-415.

⁶⁸ Ciachir, Bercan, 1986, p. 416.

⁶⁹ Ciachir, Bercan, 1986, pp. 416-418.

⁷⁰ Ciachir, 1996, p. 136.

⁷¹ Căzan, Rădulescu-Zoner, 1979, p. 201.

⁷² Căzan, Rădulescu-Zoner, 1979, p. 201.

⁷³ Căzan, Rădulescu-Zoner, 1979, p. 202.

⁷⁴ Ceobanu, 2017, p. 221.

⁷⁵ Ceobanu, 2017, p. 222.

⁷⁶ Damean, Oncescu, 2015, p. 239.

⁷⁷ Ceobanu, 2017, p. 221.

⁷⁸ Dinu, Ceobanu, 2016, p. 24.

BIBLIOGRAFIE

I. Surse inedite

Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale, colecția *Microfilme Franța*, rola 49 (1883-1884).

II. Surse editate

Dinu, R., Ceobanu, A.B. 2013. *Alexandru Em. Lahovari. Note, Amintiri, Corespondență diplomatică oficială și personală (1877-1914)*, Paris, Petersburg, București, Roma. Iași: Universității „Alexandru Ioan Cuza”.

Dinu, R., Ceobanu, A.B. 2016. *Gheorghe Rosetti-Solescu, Corespondență diplomatică personală și oficială (1895-1911)*. Petersburg. Iași: Universității „Alexandru Ioan Cuza”.

Cristescu, S. 2005. *Carol I. Corespondența privată (1878-1912)*. București: Tritonic.

Ionașcu, I., Bărbulescu, P., Gheorghe, G. 1971. *Relații internaționale ale României în documente (1368-1900)*. București: Politică.

Ministerul Afacerilor Externe, Institutul Diplomatic Român, 2006. *Documente diplomatice române*. Seria I, vol. 11 (1883), volum realizat de Ciupală, A., Dinu, R., Lukács, A., Cuvânt înainte de Mihai Răzvan Ungureanu, București: Academiei.

Ministerul Afacerilor Externe, Institutul Diplomatic Român, 2010. *Documente diplomatice române*. Seria I, vol. 12 (1884-1885), volum realizat de Ciupală, A., Dinu, R., Lukács, A., Râmnicu Vâlcea: Conphys.

Ministerul Afacerilor Externe, Institutul Diplomatic Român, 2014. *Documente diplomatice române*. Seria I, vol. 13 (1886), volum realizat de Ciupală, A., Lukács, A., Trăușan-Matu, L., București: Monitorul Oficial.

Oncescu, I. 2011. *Texte și documente privind istoria modernă a Românilor (1774-1918)*. Târgoviște: Cetatea de Scaun.

Scrisorile Regelui Carol I din arhiva de la Sigmarigen (1878-1905). Studiul introductiv, stabilirea textului, traducerea, adaptarea și notele de Cristescu S. 2010, București: Paideia.

III. Lucrări generale

Bărbulescu, M., Deletant, D., Hitchins, K., Papacostea, Ș., Teodor, P. 1998. *Istoria României*. București: Enciclopedică.

Ciachir, N. 1996. *Marile Puteri și România (1856-1947)*. București: Albatros.

Ciachir, N. 1998. *Istoria Slavilor*. București: Oscar Print.

Damean, S.L., Oncescu, I. 2015. *O istorie a românilor de la Tudor Vladimirescu la Marea Unire (1821-1918)*. Târgoviște: Cetatea de Scaun.

Istoria României. vol. IV, 1964, coordonatori Constantinescu-Iași, P., Maciu, V., Cheresteșiu, V., Berindei, D., Constantinescu, N. N., Lungu, T., București: Academiei.

Moisuc, V., Calafeteanu I. 1979. *Afirmarea statelor naționale independente unitare din Centrul și Sud-Estul Europei (1821-1923)*. București: Academiei.

Oncescu, I., Stanciu, I. 2011. *Introducere în istoria modernă a Românilor (1821-1918)*. Târgoviște: Cetatea de Scaun.

Politica externă a României. Dicționar cronologic. Coord. Babeș, M., Calafeteanu, I. 1986, București: Științifică și Enciclopedică.

IV. Lucrări speciale

Brătescu, L. 2011. *Diplomația românească (1878-1888)*. Realizări și eșecuri, *Diplomație și destine diplomatice în lumea românească*. Târgoviște: Cetatea de Scaun.

Bușă, D. 2000. *Stabilirea frontierei sudice a României după Congresul de la Berlin, Fațetele istoriei. Existente, identități, dinamici*. București: Universității București.

- Bușă, D. 2007. Relații româno-bulgare în perioada 1878-1914, *Români și bulgari. Provocările unei vecinătăți*. București: Cartea Universitară.
- Catană, B. 2012. *Relații româno-sârbe (1875-1913)*. Târgoviște: Cetatea de Scaun.
- Cain, D. 2012. *Diplomați și diplomație în sud-estul european. Relații româno-bulgare la 1900*. București: Academiei Române.
- Căzan, G. N., Rădulescu-Zoner, Ș. 1979. *România și Tripla Alianță (1878-1914)*. București: Științifică și Enciclopedică.
- Ceobanu, A.B. 2011. Diplomați ruși la curtea regelui Carol I, *Cultură, politică și societate în timpul lui Carol I. 130 de ani de la proclamarea Regatului României*. Iași: Casa Editorială Demiurg.
- Ceobanu, A.B. 2017. *Politică și Diplomație la Sfârșitul secolului XIX. Din istoria relațiilor româno-ruse (1878-1899)*. Iași: Universității „Alexandru Ioan Cuza”.
- Ciachir, N., Bercan, G. 1986. *Diplomația europeană în epoca modernă*. București: Științifică și Enciclopedică.
- Cristescu, S. 2007. *Carol I și politica României (1878-1912)*. București: Paideia.
- Damean, S.L. 2011. *România și Congresul de pace de la Berlin (1878)*. București: Mica Valahie.
- Jelavich, B. 1983. *History of the Balkans. Eighteenth and Nineteenth Centuries*. Cambridge University Press.
- Marriott, J.A.R. 1917. *The Eastern Question. An Historical Study in Diplomacy*. Oxford.
- Oncescu, L. 2011. *Relațiile României cu Italia în anii 1878-1914*. Târgoviște: Cetatea de Scaun.
- Prodan, C. 1998. Aspecte privind alianțele politico-militare românești (1878-1914). *Anuarul Institutului pentru studii politice de apărare și istorie militară*, III, pp. 57-73.
- Rădulescu Zoner, Ș. 1971. La souverainete de la Roumanie et le probleme du Danube apres le Congres du Berlin. *Revue des etudes sud-est europeennes*, IX, 1, pp. 131-153.
- Vesa, V. 1975. *România și Franța la începutul secolului al XX-lea-1900-1916*. Cluj-Napoca.